

HALK EĞİTİMİNDE KATILMA İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Doç. Dr. Serap AYHAN*

GİRİŞ

Bu makalede, tümüyle ya da kısmen halk eğitiminde “katılma” olgusunu ve katılanları konu alan belli başlı araştırmalar, zaman içerisinde gösterdikleri gelişme ve ilgili bazı temel kavramlar çerçevesinde ele alınarak gözden geçirilmektedir.

“Katılma”, halk eğitimi alanında en çok araştırılan konulardan biridir¹. Çeşitli ülkelerde, yetişkinlerin resmi, özel ya da gönüllü eğitim kurumlarınınca düzenlenen çeşitli halk eğitimi program ve etkinliklerine hangi koşullar altında katıldıklarını ve devam ettiklerini konu alan birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalarda konu, “katılma” ya da “katılmama” ve “devamı sürdürme” ya da “terk” olguları ile ilişkili olarak, yetişkinlerin bireysel ve durumsal özellikleri, katılma için gösterdikleri nedenler ve öğrenme güdülere; katılmama ve terk nedenleri ya da katılma engelleri, vb çeşitli boyutları ile ele alınmaktadır.

Yetişkin eğitimi programlarında katılma konusunu ele alan ilk araştırmalar 1920’li yılların sonlarında yapılmaya başlanmış; araştırmacılarca bu konuya gösterilen ilgi günümüze kadar kesintisiz devam etmiştir. Yetişkinlerde ‘öğrenme’yi konu alan ilk araştırmaların da bu yıllarda yapıldığı² ve örgütlü, düzenli yetişkin eğitimi programlarının

* Halk Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi

1 Bilindiği gibi katılma terimi siyasal bilimler, yönetim bilimleri, toplum bilimleri gibi çeşitli disiplinlerde kullanılır; kullanıldığı bağlama göre farklı anlamlar yüklenir. Eğitimciler, özellikle halk eğitimcileri tarafından terim, eğitim etkinliklerinde ya da programlarında yer alma ile ilgili olarak kullanılır ve bu “yer alış” uygulamada oldukça geniş bir davranışlar alanını kapsar. Yetişkinlerin kendileri için düzenlenen etkinliklerde “öğrenci” olarak yer almaları, terimin en yaygın kullanıldığı anlamıdır. Oysa katılma terimi bir etkinliğe kaydolma ya da devam etmenin ötesinde, örneğin bir etkinliğin program-planlama, uygulama ve değerlendirme gibi çeşitli aşamalarında karar verme sürecine aktif olarak katılma anlamında da kullanılmaktadır. Burada yer verilen araştırmalar, konuyu asıl olarak terimin birinci anlamında ele alan çalışmalardır.

2 Knox, A.B ve D. Sjogren. “Research on Adult Learner,” *Adult Education* 15: 133-137, 1965.

yine 1920'li yıllarda gelişmeye başladığı dikkate alınrsa, "katılma"nın, başlangıçtan bu yana halk eğitimi alanında önem verilen bir araştırma konusu olageldiği görülmektedir.

Alanda yapılan araştırmalar, katılma konusunun araştırmalarda bağımlı değişken olarak incelenen boyutları ve kullanılan araştırma yöntemleri bakımından, belirli bazı gelişme aşamalarını izlemiştir.

Önceleri araştırmalarda sıklıkla ele alınan boyut, halk eğitimi etkinliklerine kaydolun yetişkinlerin bu etkinliklere devamı ya da terki olguları olmuştur. Genellikle bir ya da birkaç kurumun düzenlediği halk eğitimi programları ile ilgili olarak yapılan bu araştırmalarda, devamın sağlanması sorununa, katılanların sürekli devamı ya da devamsızlığı ile ilişkili bağımsız değişkenler incelenerek yaklaşmıştır.

Halk eğitiminde katılma araştırmalarında, özellikle 1960'lı yıllarda ve daha sonra, üzerinde yoğunlaşılın ikinci bir boyut, çeşitli kurumlarda düzenlenen halk eğitimi etkinliklerine katılan yetişkinler ve katılma olgusudur. Katılma olgusuna, eğitim etkinliklerine katılmanın genişliğini, tercih edilen programları, katılanların özelliklerini ve ilgili diğer bağımsız değişkenleri incelemekle yaklaşan; ve bunları yetişkin nüfusun söz konusu etkinliklere henüz hiç katılmayan kesimin özellikleri ile karşılaştırmaya olanak veren bu araştırmaların sayısı da azımsanamayacak kadar çoktur. Araştırmacıların bu konuya giderek daha çok ilgi göstermelerinin, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında çeşitli halk eğitimi programlarına katılan yetişkinlerin sayısında görülen büyük ve sürekli bir artış eğilimi ile bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır.

Daha önceki katılma araştırmalarının da ilgi alanı içinde olduğu görülmekle birlikte; yine özellikle 1960'lı yıllardan sonra üzerinde giderek daha fazla yoğunlaşılın bir başka boyut ise, yetişkinlerin belirli halk eğitimi etkinliklerine katılma konusunda gösterdikleri nedenler ve belirtilen bu nedenlerin temelindeki güdülenme konusudur. Bu konuda son yıllarda "güdülenme yönelimleri (motivational orientations) araştırmaları" adıyla belirtilen birçok araştırmalar yapıldığı; özenle geliştirilmiş bazı ölçme araçlarının başka araştırmacılarca da farklı kültür ve ortamlarda uygulandığı ve öncelilere kıyasla oldukça ayrıntılı istatistiksel çözümleme tekniklerine yer verildiği görülmektedir.

Bu makalede, çeşitli ülkelerde, halk eğitiminde katılma konusunun yukarıda sözü edilen boyutları ile ilgili araştırma bulguları, izleyen satırlarda ayrı başlıklar altında özetlenmektedir. Türkiye'de yapılmış olan, konu ile ilgili araştırmaların bulgularına ise yine ayrı bir başlık altında yer verilmektedir.

“Devam ve Terk” Araştırmaları

Devam ve terk ile ilgili araştırmaların bazılarında yalnızca devam edenlerden, bazılarında yalnızca terkedenlerden ve önemli bir kısmında ise her ikisinden seçilen örneklem grupları üzerinde çalışılmıştır. Genellikle betimsel amaçlı olan bu araştırmalarda, katılanların kişisel özellikleri, kursun türü, kursun yapıldığı mevsim, kurs günleri ve saati, kurs ücreti, sınıf mevcudu, kursun yapıldığı yere uzaklık ve ulaşım biçimi, vb bağımsız değişkenlerin ele alındığı görülmektedir. Bu bağımsız değişkenlerden biri ya da birkaçı ile ilgili olarak toplanan veriler, kurum kayıtlarından çıkarılan devam ve terk bağımlı değişkenleri ile ilgili verilerle karşılaştırılmaktadır.

Bu araştırmaların bulguları ilgili programları yöneten kuruluşlar için yararlı olmakla birlikte; bunlar üzerinde yapılan toplu bir değerlendirme, bunların genelde birbirleriyle pek tutarlı ve birikimli sonuçlar getirmediğini göstermektedir. Bunların çoğunun, çeşitli kişisel ve dursal özellikler ile devam ve terk oranları arasında kurulan ya da kurulamayan ilişkilerin herhangi bir istatistiksel anlamlılık testine dayanılmamış olması da sağlıklı genellemeler yapmayı güçleştirmektedir.

“Katılma” Araştırmaları

Çeşitli kurumlarca düzenlenen halk eğitimi programlarına katılan yetişkinler ve katılma olgusu üzerinde odaklaşan araştırmaların ise başlıca iki temel amaca yöneldiği görülmektedir:

1. Belirli kurumlarda ya da program türlerindeki halk eğitimi etkinliklerine katılanların özelliklerini incelemek, ve
2. Bir bölgede ya da yerleşim biriminde (bazen de tüm ülke düzeyinde) oturanları örnekleyerek, o bölgede sürdürülen halk eğitimi çalışmalarına katılanların ve katılmayanların özellikleri arasındaki farklılıkları incelemek.

Birinci gruba giren araştırmaların bazılarında (alan araştırması yoluyla elde edilen) katılanların özelliklerine ilişkin veriler, (nüfus sayımı sonuçlarından çıkarılan) katılmayanların özellikleriyle karşılaştırılmaktadır. Ülke düzeyinde ya da bölgesel taramalar biçiminde yürütülmüş olan ikinci gruptaki araştırmalarda ise, katılan ve katılmayan yetişkinlerin doğrudan kendilerinden bilgi alınmış; böylece kişisel özellikler ve katılma nedenleri yanısıra, halk eğitimi programlarına katılmanın genişliği, tercih edilen programlar, katılmama nedenleri ya da katılma engelleri, vb konularda da bilgi toplanmıştır.

Ulusal düzeyde yapılan araştırmalar ve resmi istatistikler, çeşitli ülkelerde yetişkinlerin halk eğitimi programlarına katılma genişliği konusunda bir fikir vermektedir. Örneğin; Amerika Birleşik Devletleri'nde 1978 yılı istatistiklerine göre, yetişkin nüfusun yaklaşık yüzde 12'si ya da her 9 yetişkinden biri eğitim programlarına katılmaktadır³. Darkenwald ve Merriam'a göre, bu oranın 1980'li yıllarda daha da artmış olması beklenebilir⁴. Kanada'da 1983 yılı istatistiklerine göre, 17 ve daha yukarı yaşta her 5 kişiden biri halk eğitimi programlarına katılmaktadır; Federal Almanya'da ise, 1982 yılında, 19-65 yaş arasındaki nüfusta halk eğitimi programlarına katılma oranı yüzde 29'dur⁵.

Çeşitli halk eğitimi programlarına "katılanların" özellikleri konusunda elde edilen araştırma bulguları, "devam edenlerin" özelliklerine ilişkin önceki araştırma bulguları ile birlikte gözden geçirildiğinde ise çıkarılabilecek en genel sonuç: Hemen her kurumun kendine özgü farklı birer izleyici grubuna sahip olmasıdır. Başka bir deyişle, hemen her kurum, o kurumda düzenlenen programların özelliklerine de uygun olarak farklılaşan izleyici gruplarına sahiptir. Bu konuda Brunner, halk eğitimi kurumlarının, katılımcılarını "seğici" olduklarına işaret etmektedir⁶.

Araştırmaların yürütüldüğü kurum ve programlara göre izlenen bu farklılaşmaya karşın; çeşitli ülkelerde yapılan pek çok araştırmanın ve ulusal düzeydeki taramaların sonuçlarına dayalı toplu değerlendirmeler, bu ülkelerdeki halk eğitimi programlarına "katılan"ı genel olarak betimleyen oldukça tutarlı profiller ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde, 1961-1962 yılları arasında yapılan ve bu ülkede henüz en geniş kapsamlı tarama çalışması olma özelliğini sürdüren bir arařtırmada⁷, Amerikalı "tipik" yetişkin eğitimi katılımcısı şöyle betimlenmektedir:

3 National Center for Education Statistics (NCES). *Participation in Adult Education: Final Report*, 1975. Washington DC: Government Printing Office, 1978.

4 Darkenwald, G. G. ve S.B. Merriam. *Adult Education: Foundations of Practice*. New York: Harper and Row, 1982. s. 122-123.

5 Deveraux, M.S. *One in Every Five: A Survey of Adult Education in Canada*. Montreal: Statistics Canada and Education Sector Department of the Secretary of State, 1985.

6 Brunner, E. ve diğerleri. *An Overview of Adult Education Research*. Chicago: Adult Education Association of the USA, 1959.

7 Johnstone, J.W.C. ve R. Rivera. *Volunteers for Learning: A Study of the Educational Pursuits of American Adults*. Chicago: Aldine, 1965.

“Yetişkin eğitimine katılan kimseler arasında erkekler ve kadınlar sayıca farklı değildir. Katılan tipik kişi, kırk yaşın altındadır; lise ya da daha ileri düzeyde bir eğitimden geçmiştir; gelir düzeyi ortalamanın üzerindedir; genellikle bir büro işinde tam zamanlı olarak çalışmaktadır; tipik olarak beyaz ve protestandır; evlidir ve çocuk sahibidir; kentleşmiş bir bölgede, fakat kentin içinde olmaktan çok hali vakti yerinde insanların oturduğu bir banliyöde ve yine ülkenin her tarafında olmakla birlikte, şansa beklenildiğinden daha sık olarak, batı sahilinde yaşamaktadır.

Anderson ve Darkenwald tarafından rapor edilen daha yeni bir araştırmada⁸ ise, katılanların “meslek statüsü daha yüksek; hizmet sektöründe (sağlık, eğitim, sosyal refah ve din) çalışan; batı eyaletlerinden birinde ve kent dışı bir banliyöde yaşayan kişiler olma eğilimi gösterdiği” belirtilmektedir.

1960’lı yılların sonlarında yapılan ve İngiltere ve Gal halkını kapsayan bir incelemeye⁹ göre, bu ülkede halk eğitimi etkinliklerine katılanların özellikleri de, cinsiyet hariç, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki durum ile benzerlik göstermektedir:

“Eğer katılan tipik bir kimseyi betimlemek gerekirse bu kimse, orta öğrenimini tamamlamış; genç kültürünü artırmak üzere mesleki olmayan kurslara devam eden, orta tabakaya mensup 40 yaşın altında bir kadın olarak tanımlanabilir.”

Öte yandan “katılmayanlar” konusunda da benzeri betimlemelere rastlanmaktadır. Örneğin, Booth, katılmayanların görece daha yaşlı; lisenin altında bir öğrenim düzeyine sahip; alt sosyo-ekonomik statü grupları içinde yer alan ve kırsal kesimde oturan kişiler olduklarını belirtmektedir¹⁰. Bu konuda Brunner¹¹, Johnstone ve Rivera¹², Knox ve Videback,¹³ ve London¹⁴ tarafından rapor edilen araştırmaların bulguları da bu doğrultudadır.

8 Darkenwald ve Merriam, y.a.g.e. s. 120.

9 Lowe, J., *Dünyada Yetişkin Eğitime Toplu Bakış*. Çev: Turhan Oğuzkan. Ankara: Unesco Türkiye Milli Komisyonu. 1985. s. 45.

10 Booth, A., “A Demographic Consideration of Non-Participation” *Adult Education*. 11: 223-229, 1961.

11 Brunner, E. ve diğerleri, y.a.g.e. s. 98.

12 Johnstone, J. ve R. Rivera, y.a.g.e.

13 Knox, A.B. ve R. Videback, “Adult Education and the Adult Life Cycle” *Adult Education*. 13: 102-121. 1963.

14 London, J., “The Influence of Social Class Behaviour Upon Adult Education Participation,” *Adult Education*. 20, 3: 140-153. 1970.

Konu ile ilgili tüm araştırmalar, halk eğitimine katılma tür ve genişliğini, en çok, sosyo-ekonomik durum ve yaş değişkenlerinin belirlediğini göstermektedir.

Örneğin; çeşitli araştırma bulguları, meslek ile halk eğitimine katılma genişliği ve türleri arasında bir ilişkinin varlığını göstermektedir. Bu ilişkinin, mesleklerin gerektirdiği eğitim düzeyi ile doğrudan ilgili olduğu söylenebilir.

Araştırmalara göre, ekonomik durum ve gelir düzeyi ile halk eğitimine katılma arasında da, çok yüksek olmamakla birlikte, anlamlı bir ilişki vardır. Brunner'e göre, bu ilişki de yine eğitim ve meslek ile ilgili etmenlerden kaynaklanmaktadır¹⁵.

Ayrıca, genel olarak, yaş arttıkça katılma oranlarının azaldığı görülmemekte; yapılan istatistiksel anlamlılık testleri, yaş ile halk eğitimine katılma arasında bu yönde anlamlı ilişki göstermektedir. Farklı yaş gruplarının halk eğitimine katılma genişliğinde, çeşitli programlar arasında görülen farklılıklara karşın; katılma oranlarının yaş arttıkça düşmesi biçiminde ortaya çıkan bu eğilim de, büyük olasılıkla, fizyolojik yaşla ilgili olmaktan çok, eğitim düzeyi ve mesleki ilgilerdeki azalma gibi etmenlerle ilişkilidir.

Nitekim, tek başına örgün eğitim düzeyi, incelenen tüm halk eğitimi programlarında, katılma üzerinde en güçlü etkiye sahip olduğu kanıtlanan değişkendir. Araştırmalara göre, yetişkinlerin daha önce erişmiş oldukları öğrenim düzeyi yükseldikçe halk eğitimine katılma oranları da yükselmektedir. Halk eğitimine katılma ile örgün eğitim düzeyi arasında, zaman içinde artan bir eğilim biçiminde ortaya çıkan bu ilişki, eski ve yeni tüm araştırmalarda tekrar tekrar kanıtlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, çeşitli ülkelerde bu konuda benzeri eğilimler bulunmaktadır. Örneğin, Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerde:

"Yetişkin eğitimi programlarına katılmadaki yavaş gelişmeleri son onbeş yılı aşkın bir süredir ele alan incelemeler, sadece yasaların zorunlu kıldığı asgari bir eğitimden geçerek daha sonra niteliksiz ya da yarı nitelikli işçi olarak çalışan kimseler arasında katılmada büyük bir düşüş olduğunu ortaya koymaktadır. Yetişkin öğrencilerin özellikleri üzerindeki taramalardan çıkan sonuçlar arasında dikkate değer bir benzerlik bulunmaktadır; bu sonuçlara göre, insanlar, yetişkin eğitimi faaliyetlerine, ihtiyaçlarına ters orantılı olarak katılmaktadır."¹⁶

15 Brunner E. ve diğerleri, y.a.g.e. s. 96.

16 Lowe, J., y.a.g.e. s. 45

Bu durumun kültürlerarası bir olgu olduğuna işaret eden Lowe, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'ndeki durum hakkında, 1972 yılında bu ülke tarafından Tokyo Konferansı'na sunulan bilgiyi örnek göstermektedir¹⁷.

"1960'larda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nde boş zaman sorunu üzerinde pek çok araştırma yapıldı. Bu araştırmalar, bazı halk kesimlerinin devlet tarafından sunulan kültürel kaynaşma olanaklarından yeterince yararlanmamasına, düşük eğitim düzeyinin yol açtığını gösterdi. Eğitim standartları ile boş zaman kullanma ve bu husustaki kanılar arasında yakın bir bağ bulunduğu ortaya konuldu."

Sovyet işçilerinin kültürel etkinlikleri ve sürekli eğitime katılma eğilimleri konusundaki çeşitli araştırma bulgularının özetlendiği bir başka çalışmada¹⁸ ise, "sürekli eğitime harcanan zamanın, genel eğitim düzeyinin bir türevi olduğu" görüşüne yer verilmektedir. Iovchuk ve Kovak'a göre, Sovyetler Birliği'nde;

"Eğitim düzeyi yükseldikçe, işçilerin genel ve özel (uzmanlık) eğitimlerini artırmak için ayırdıkları zaman da artmaktadır. Kültür düzeyi ne kadar yüksek olursa; beceri artırmaya, çoğu kez de uzmanlık alanında bir değişmeye ve daha zor işlere yönelen daha çok öğrenme isteği de o kadar çok olmaktadır."

Eğitim düzeyi yükseldikçe, özellikle, boş zamanları daha iyi değerlendirecek etkinliklere; araştırma ve kendi kendine öğrenme çabalarına harcanan serbest zaman miktarında sürekli bir artış bulunduğunu belirten Sovyet yazarları, ülkede bu durumun en çok özel orta öğrenimli ve yüksek öğrenimli işçiler arasında görüldüğünü; yüksek öğrenimini tamamlamış işçilerin araştırma ve kendi kendine eğitim etkinliklerine, yalnızca ilköğrenimli olan işçilerden 12 kat fazla, orta öğrenimini tamamlamamış olan işçilerden ise 5 kat fazla zaman ayırdıklarını kaydetmektedir¹⁹.

Yukarıda örnekleri verilen geniş kapsamlı tarama çalışmalarında görüldüğü gibi, birçok araştırmada, çeşitli alt-nüfus gruplarının halk eğitimine katılma davranışları ile ilgili olarak yapılan genellemeler, ilgili değişkenlerin katılma üzerindeki etkilerinin çoğu kez birbirinden bağımsız olarak incelenmesine dayalı olmuştur. Bu türdeki ilk katılma

17- Lowe, J., aynı. s. 45

18 Iovchuk, M.T. ve L.N. Kovak, (ed). *The Cultural Life of the Soviet Worker: A Sociological Study*. Moscow: Progress Publishers, 1975. s. 146-147.

19 Iovchuk ve Kovak, aynı. 146-147.

araştırmalarının hemen hepsinde, farklı grupları betimlerken ya da karşılaştırırken, merkezi eğilimler üzerinde odaklaşma yönünde bir eğilim bulunmaktadır. Daha yeni araştırmalarda ise; tek değişkenli çözümlerle herhangisi bir alt-nüfus grubunda sınıflandırılan bireylerin hepsinin, benzer davranış kalıplarını sergilemelerinin beklenemeyeceği ve (görece homojen oldukları varsayılsa bile) bu alt-grupların kendi içlerindeki olası farklılıkların da incelenmesi gerektiği düşüncesinin ağırlık kazandığı görülmektedir. Örneğin, Douglass ve Moss'a göre, "daha az eğitilmiş nüfus grupları içinde katılan bireyler ve daha çok eğitim görmüş nüfus grupları içinde katılmayan bireyler vardır."²⁰ Bu durum, yetişkinlerin halk eğitimine katılma /katılmama eğilimlerini daha ayrıntılı olarak çözümlenmeyi amaçlayan kimi araştırmacıları, sosyo-ekonomik durum ile ilgili değişkenliklerden birini ya da birkaçını kontrol eden araştırma desenleri ile çalışmaya yöneltmiştir.

Örgün eğitim düzeyi değişkenini kontrol ederek; seçilmiş bazı bireysel özellikler ile psikolojik etmenlerin, düşük ve yüksek eğitim düzeyindeki yetişkinlerin halk eğitimine katılımı üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçladıkları bir araştırmada²¹, Douglass ve Moss'un bulguları, düşük eğitimli yetişkinlerin katılımının yaş, istihdam durumu, yıllık aile geliri, medeni durum ve çocuk sayısı ve "geri durma" kişilik özelliği ile anlamlı olarak ilişkili olduğunu göstermektedir. Yüksek eğitim düzeyindeki yetişkinlerin katılımı ise, yalnızca sosyal beceriler ile ilgili kişilik özelliğiyle ilişkilidir. Douglass ve Moss'un eğitim düzeyi değişkeni kontrol edildiği zaman meslek değişkeninin etkisinin kaybolduğunu gösteren bu bulgusu; meslek ile katılma arasında önceki araştırmalarda kurulan ilişkinin, aslında meslek ile örgün eğitim düzeyi arasındaki ilişkiden kaynaklandığını göstermektedir.

Dickinson'un, 1970 yılında, Kanada'da bir bölge taraması ile toplanan verileri yeniden analiz ederek rapor ettiği sonuçlar ise, eğitim durumu ile ilgili olarak, katılanın örgün eğitim düzeyinden başka değişkenlerin de katılmayı kestirmede önemli olabileceğini göstermektedir. Halk eğitimine katılma ile evli erkek hane başkanlarının kendisi, karısı ve babasının örgün eğitim düzeyleri ve kendisi, karısı ve babasının mesleki eğitim düzeyleri olmak üzere 6 bağımsız değişken arasındaki ilişkilerin incelendiği bu araştırmanın²² bulgularına göre; 6 bağımsız değiş-

²⁰ Douglass M.A. ve G. Moss. "Differential Participation Patterns of Adults of Low and High Educational Attainment" *Adult Education*. 18, 4: 247-359. 1968.

²¹ Douglass, M. ve G. Moss. y.a.g.e.

²² Dickinson, G., "Educational Variables and Participation in Adult Education: An Experimental Study" *Adult Education*. 12, 1: 36-47. 1971.

kenin etkisi aynı zamanda kontrol edildiğinde; bireyin hem kendi, hem de eşinin öğrenim düzeyi halk eğitimine katılma üzerinde etkili kalan iki değişken olduğu; fakat eşin öğrenim düzeyindeki artışın katılma oranını daha fazla arttırdığı görülmektedir. Dickonson'un bu araştırmasının bulguları, aynı zamanda, Essert ve Spence'in "ardışık-birim sistemi (the sequential unit system)", "aile-eğitim sistemi (the family-educational system)" ve "işlevsel-tamamlayıcı sistem (the complementary-functional system)" olarak adlandırdıkları ve tanımladıkları²³ üç eğitim sisteminin kendi aralarında bağıntılar olduğu yolundaki görüşünü de desteklemektedir.

Yine, katılma ile ilişkileri araştırılan özelliklerin, ayrı ayrı değişkenler olarak değil, bir bütünlük içinde incelenmesi gerektiğini ileri süren Knox ve Videback, bu konuda önerdikleri "statü bileşimleri (konfigürasyonları)" kavramını, Amerika Birleşik Devletleri'nin bir orta-batı eyaletinde yaptıkları araştırmada²⁴ test etmişlerdir. Bu araştırmada, a) cinsiyet, b) medeni durum, c) istihdam, d) evde 16 yaşından küçük çocuk olup olmadığı ve e) meslek düzeyi, öğrenim düzeyi ve oturlan konut özelliklerini içeren sosyo-ekonomik statü indeksi olmak üzere 5 statü özelliğine göre oluşturulan çeşitli betimlemeler içinde, benzer yaşam koşullarını ve katılma olanaklarını paylaştığı varsayılan bireyler, diğerleri ile karşılaştırılmıştır. Ayrıca yaş ve oturlan yerel toplumun nüfus genişliği de, katılma olanaklarını belirleyen önemli değişkenler oldukları düşünülerek çözümlenmelere katılmıştır.

Özetle, Knox ve Videback'in bulgularına göre, halk eğitimine katılma yaş ve sosyo-ekonomik statü ile ilişkilidir; fakat toplum genişliği ve cinsiyet ile ilişkili değildir. Halk eğitimine katılma derecesinde statü betimlemeleri arasında görülen farklılıklar ile gönüllü kuruluşlara katılmadaki farklılıklar arasında benzerlikler vardır. Yetişkinlerin çeşitli statü betimlemelerine göre sınıflandırılması sonucunda, halk eğitimine katılma bakımından farklı yaş grupları arasında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

Toplumsal sınıf etmeninin katılma üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla yapılan daha yeni bir araştırma, London'ın, Amerika Birleşik Devletleri'nin orta büyüklükteki bir endüstri bölgesinde, çeşitli ölçütlerle işçi sınıfı ve orta sınıftan seçtiği, 20-59 yaşları arasındaki erkeklerle

23 Essert P.L ve R.B. Spence. "Coutinous Learning Through the Educative Community: An Exploration of the Family Education, the Sequential Unit and the Complementary-Functional Systems" *Adult Education*. 18, 4: 260-271. 1968.

24 Knox, A.B. ve R. Videback. y.a.g.e.

görüşerek yaptığı bir araştırmadır²⁵. London da, Knox ve Videback'in görüşlerine katılarak; bireylerce erişilen toplumsal statü bileşenlerinin ya da sosyo-ekonomik statü ve bu statü ile ilişkili yaşam biçimlerinin, yetişkinlerde halk eğitimine katılmayı açıklayan daha önemli etmenler olduğunu ileri sürmektedir.

London, araştırma bulguları arasındaki düşük öğrenim düzeyi ile katılmama eğilimi arasındaki yüksek ilişkiyi, yaygın olan kanıların tersine, katılmayanların "eğitime karşı olumsuz tutumlarının bir göstergesi" olmaktan çok, "okula karşı olumsuz tutumlarının bir göstergesi" olarak yorumlamaktadır. London'a göre, öğrenim düzeyi yükseldikçe bireyler, kazandıkları olumlu eğitim yaşantıları ya da öğrenimlerine koşut olarak elde ettikleri meslekler nedeniyle halk eğitimine daha çok katılmaktadır ya da halk eğitimi kursları asıl olarak orta sınıf insanını çekecek biçimde düzenlenmiş olabilir. Ayrıca okul yöneticilerinde, öğretmenlerde, halk eğitimcilerinde, sosyal çalışmanlarda, yasa koyucularda, işverenlerde, ... ve toplumun daha iyi eğitim görmüş ve varlıklı kesimlerinde, işçi yaşamının niteliği; özellikle kol işçilerinin öğrenme ilgisi, kapasitesi, yeteneği ve gizilgücü konusunda bir çok olumsuz kalıpyargılar (myths) bulunmaktadır: "İşçiler entelektüel çaba gösteremez ve bu yüzden sürekli eğitimden yararlanamaz"; "işçiler eğitimin değerini takdir etmez ya da öğrenmeye ilgi duymaz"; "entelektüel yetenek, eğer varsa, gençlik dönemlerinde ortaya çıkar"; "insanlar yaşlandıkça öğrenme yeteneklerini yitirirler", vb. Araştırmalar ile yanlışlığı kanıtlanmasına karşın, bu yöndeki kanıların toplumda hâlâ korunduğuna işaret eden London, halk eğitimcilerinin kendilerinin de mesleğe çoğu kez orta sınıf değerleri ile hazırlandıklarını ileri sürmektedir. London'a göre: "Bu durum, eğitimi, Amerikan toplumunda sistemli bir öğrenme yaşantısından yararlanmanın önkoşulu olarak düşünülen akademik belgelerin çok azına sahip olan işçiler için daha anlamlı kılma yönündeki çabaları engellemektedir."

Katılanların ve katılmayanların özellikleri, katılma tür ve genişliği ile ilgili olarak yukarıda örnekleri verilen taramalar ve daha küçük ölçekli birçok araştırma, kuşkusuz, halk eğitimcilerinin, programlarının gizil katılımcılarını daha iyi kestirmelerine yardımcı olacak önemli bilgiler getirmiştir. Ancak aynı araştırmalar, katılmalarından toplumsal olarak asıl yarar beklenen, çeşitli yoksunluklar içinde bulunan alt toplumsal katmanlardaki geniş nüfus kesimlerine henüz hiç ulaşamadığını da açıkça ortaya koymaktadır. Kaygı verici olan bu durum, halk eğitimine katılmanın/katılmamanın "nedenlerini", bunların temelindeki

25 London, J., y.a.g.e.

güdülenme yönelimlerini (motivational orientations) ve katılmanın dinamiğini incelemeye olan ilgiyi arttırmıştır. Bu ilgi, halk eğitimi programlarını, katılanların amaç ve beklentilerine uyarlamaya duyulan gereksinim ile de desteklenmiştir.

“Katılma Nedenleri” ve “Güdülenme Yönelimleri” ile İlgili Araştırmalar:

Aşağıda verilen örnekler, başka araştırma soruları yanı sıra, kısmen katılma nedenleri ile de ilgilenen katılma araştırmalarından başlayarak; yetişkinin öğrenme ile ilgili güdüleri ve davranış özellikleri konusunda önerilen bazı kavramları test etmek üzere, yalnızca, katılmayı güdüleyen etmenler üzerinde yoğunlaşan daha yeni araştırmalara gelene değin halk eğitimine katılma nedenlerinin incelendiği araştırmalar arasındadır.

Katılma nedenlerini araştırmada izlenen ilk yaklaşımlardan biri; halk eğitimi programlarına kayıt sayılarını incelemek ve yetişkinlerin belirli programlara katılmak üzere yaptıkları seçimlerden, bunların tür ve konu içeriklerine uygun nedenler çıkarsamak olmuştur. Ancak yetişkinlerin, çoğu kez, birden çok ve devam edilen programın içeriğine bakarak kestirilemeyecek kadar farklı nedenlerle eğitime katılıyor olması yüzünden; kurslara kayıt sayılarının analizi, katılma nedenlerini belirlemede yeterli ve sağlıklı bir yol olarak görünmemektedir. Nitekim araştırmalar, yetişkinlerin kendilerine sorulduğu zaman verdikleri yanıtlarda belirtilen katılma nedenlerinin, kayıt sayılarının analizi ile çıkarsanan nedenlerden oldukça farklı ve çeşitli olduğunu göstermektedir.

Hoy, İngiltere'nin büyük bir endüstri kentinde yaptığı bir araştırmada²⁶, Akşam Yetişkin Okullarına devam edenlerin, açık uçlu bir soruya verdikleri yanıtları şu 6 grup içinde sınıflandırmıştır.:

1. Bilgi edinme, öğrenme, genel kültürünü geliştirme, daha geniş görüşlere açılma ya da görüş ufkunu genişletme, vb için duyulan istek,
2. Sınav için hazırlanma, iş ve meslekle ilgili nedenler,
3. Genelde ya da özel bir konuda akademik çalışmaya duyulan ilgi,
4. Boş zamanlar için yararlı bir uğraş, bir hobi kazanma isteği,
5. Günlük çalışmadan sonra bir değişiklik, egzersiz, vb isteği,
6. Başka insanlarla tanışma, vb toplumsal nedenler.

²⁶ Hoy, J.D., "An Inquiry as to Interests and Motives for Study Among Adult Evening Students" *British Journal of Educational Psychology*, Vol. 3, Part 1, Feb. 1933.

İngiltere, İskoçya ve Galler'deki halk eğitimi kurslarına devam eden işçilerden aynı yöntemle alınan katılma nedenlerine ilişkin yanıtlar ise, Williams ve Heath²⁷ tarafından, 4 grup içinde sınıflandırılmıştır:

1. Kaçma güdüsü,
2. Dengeyi yeniden kurma güdüsü,
3. İlerde elde edilecek ekonomik kazançlar için hazırlanma güdüsü,
4. Arkadaşlık arayışı

Deane'in, A.B.D.'de yaptığı bir araştırmada²⁸, çeşitli halk eğitimi etkinliklerine katılan yetişkinlerin yine kendi sözcükleriyle belirttikleri katılma nedenleri, şu 4 grup içinde sınıflandırılmıştır:

1. İşe girmek ya da içinde ilerlemek için derece alma gibi pratik mesleki amaçlar,
2. Mexico'ya bir gezi öncesinde İspanyolca öğrenme gibi pratik yararara dönük (mesleki olmayan) amaçlar,
3. Genelde kendini geliştirme, kültürel gelişme ve belli bir amaca dönük olmayan daha çok öğrenme isteği,
4. Sıkıntıdan kaçma, eğlenme ya da yalnızca merak.

Bireyin, bir halk eğitimi programına katılmasını etkileyen nedenleri bir çırpıda ve yardım almaksızın ifade edebilmesindeki güçlük ve bu yolla elde edilen yanıtları kodlamada karşılaşılan sorunlar, kimi araştırmacıları bir başka yaklaşımı uygulamaya götürmüştür. Nicholson; Hall; Johnstone ve Rivera tarafından yapılan araştırmalar bu yaklaşımın örnek gösterilebilir. Katılanların, önceden hazırlanmış bir olası nedenler listesi üzerinde, kendisi için geçerli ve önemli gördüğü maddeleri işaretlemesi istenen bu araştırmalarda elde edilen katılma nedenleri de, araştırmacılar tarafından daha sonra yine belli bir sayıda grup içinde sınıflandırılmaktadır.

Nicholson, A.B.D.'de, çeşitli halk eğitim kurslarına katılanlar üzerinde yaptığı bir araştırmada²⁹;

1. Ekonomik-mesleki nedenler,
2. Entelektüel-kültürel nedenler,

27 Williams, W.E. ve A.E. Heath. *Live and Learn*. London: Methuen and Co., Ltd., 1936.

28 Deane, S., "Who Seeks Adult Education and Why?" *Adult Education*. 1: 18-25. 1950.

29 Nicholson, D.H., "Why Adults Attend School: An Analysis of Motivating Factors" *University of Missouri Bulletin*, Missouri: U. of Miss. Press. 1955.

3. Kişisel-toplumsal nedenler olarak adlandırdığı 3 grup altında, hepsi 30 nedeni içeren bir liste kullanmış ve anket alanların yüzde 58,3'ünün birinci; yüzde 62,2'sinin ikinci; yüzde 30'unun ise üçüncü gruptaki nedenleri işaretlediğini rapor etmiştir.

Johnstone ve Rivera'nın araştırmasında ise, tüm ülke düzeyinde ve aynı yöntemle elde edilen katılma nedenlerine ilişkin yanıtların, belirlenme sıklığı sırasına göre şu 8 grup içinde sınıflandırıldığı görülmektedir:

1. Genel bilgi amaçları,
2. Yeni bir iş ya da meslek için hazırlanma amacı,
3. Şimdiki işine yardımcı olma amacı,
4. Boş zamanlarını daha iyi değerlendirme amacı,
5. Yeni ve ilginç insanlarla tanışma amacı,
6. Ev ve aile sorumlulukları ile ilgili amaçlar,
7. Günlük rutinden uzaklaşma amacı,
8. Ev dışı sorumluluklarla ilgili amaçlar.

Bekleneceği gibi, yetişkinlerin eğitim programlarına katılma konusunda gösterdikleri nedenler, araştırmaların yapıldığı eğitim ortamlarındaki, araştırma sorusunun ne biçimde düzenlendiği ve kime sorulduğu vb farklılıklara göre de değişmektedir. Nitekim bu araştırmalarda, katılma nedenlerinin içinde sınıflandırıldığı gruplarda bazı benzerlikler bulunmakla birlikte; bunlar arasındaki farklılıklar, benzerliklerden çoktur. Ayrıca bu araştırmaların bulguları, yetişkinlerin bir öğrenme etkinliğine katılma konusunda birden çok neden göstermelerine izin veren sorulara dayalıdır. Oysa, katılanlardan, bu konuda en önemli tek bir neden göstermeleri istendiğinde, iş ve meslek ile ilgili güdülerin önde geldiği görülmektedir. Örneğin, 1975 yılında yapılan bir taramada³⁰, belirli bir kursu almalarında "asıl neden" in ne olduğu sorulan kursiyerlerin yüzde 41,8'i, "şimdiki işinde yükselmek ya da ilerlemek"; yüzde 27,7'si, "kişisel ya da aile yaşamına ilişkin ilgiler"; yüzde 13,7'si, "genel bilgi"; yüzde 11,5'i, "yeni bir işe girme" ve yüzde 10'dan azı, "sosyal ve kendini yenileme ilgileri" ve "toplumsal etkinlik" ile ilgili yanıtları seçmişlerdir.

30 NCES. *Participation in Adult Education: Final Report*. 1975. Washington D.C. Government Printing Office. 1978.

Yine beklenildiği gibi, yetişkinlerin halk eğitimine katılma için gösterdikleri nedenler; yaş, cinsiyet, ırk ve sosyo-ekonomik statü gibi özellikler ile ilişkilidir.

Halk eğitimine katılma nedenlerinin incelenmesinde daha yeni bir yaklaşım, 1961 yılında Houle tarafından ortaya atılan ve geliştirilen; daha sonra Sheffield tarafından da üzerinde çalışılan "güdülenme yönelimleri" kavramına dayalıdır. Kavrama ilişkin temel çıkış noktası, "katılma eylemi değil, fakat katılan"dır. Houle'a göre, "Tek tek eylemlerine bakarak, insanlar hakkında karar vermeyiz; fakat bu eylemleri gerçekleştiren insanlara bakarak, bu tür eylemler hakkında karar veririz"³¹.

Yetişkinlerin eğitim geçmişi özelliklerini, geçmiş ve içinde bulunduğu eğitim yaşantılarını; öğrenmeyle ilgili güdülerini ve davranış özelliklerini, vb belirlemek üzere derinliğine görüşme tekniğini kullanan Houle, 22 yetişkin öğrenci ile yaptığı bir dizi görüşmeye dayalı olarak, 3 yetişkin öğrenci tipini tanımladığı bir sınıflama geliştirmiştir:

Birinci tiptekiler, *amaca-dönük olanlar* (the goal-oriented)dir. Bunlar, eğitimi oldukça açık seçik amaçları gerçekleştirmenin bir yolu olarak kullananlardır. İkinciler, *etkinliğe-dönük olanlar* (the activity-oriented) olup, öğrenme koşullarında; etkinliğin içeriği ya da duyurulan amaçları ile gerekli bir ilintisi ve çoğu kez hiçbir ilintisi olmayan, bir anlam buldukları için etkinlikte yer alanlardır. Üçüncüler, *öğrenmeye-dönük olanlar* (the learning-oriented) ise, yalnızca öğrenmek için bilgi arayanlardır. Houle, bunların hepsinin ulaşmak istedikleri birtakım hedefleri olmasına karşılık, katılmaya iten güdülenme tipinde farklılaşmalarını ileri sürmekte; yetişkin öğrencilerin öğrenme ile ilgili davranışlarını bu üç tipe göre tanımlamaktadır.

Houle'un yetişkin öğrencilerin güdülenme yönelimleri ile ilgili olarak getirdiği bu kavramlar ve sınıflama, katılma nedenleri konusundaki araştırmaları özendirici bir etki yaratmıştır: Daha sonraki yıllarda, halk eğitimine katılanlarca önemli bulunan çok çeşitli nedenler arasındaki örüntüleri inceleyerek bunun sonucunda yetişkinin öğrenmeye güdülenme yönelimlerini ayırtırmayı amaçlayan çok sayıda araştırma yapılmıştır. Örneğin; Sheffield, 1962 yılında yetişkinlerin geniş bir eğitim etkinlikleri alanında katılma için gösterdikleri nedenleri incelemek üzere yaptığı bir araştırmada³²,

31 Houle, C.O. *The Inquiring Mind: A Study of the Adult who Continues to Learn* Third Printing. Madison. Wisc.: U. of Wisconsin Press, 1963.

32 Sheffield, S.B. "The Orientations of Adult Continuing Learners", *The Continuing Learner*. Chicago: Center for the Study of Liberal Education for Adults, 1964. s. 1-22.

“Sürekli Öğrenme Yönelimleri Ölçeği (CLOI)” adını verdiği bir araç kullanmış; faktör analizi yardımıyla, yönelimler olarak nitelediği 5 anlamlı faktör belirlemiş ve bunları şöyle adlandırmıştır:

1. Öğrenme yönelimi: yalnızca öğrenmek, bilmek aşkıyla öğrenmeyi isteme,

2. Etkinlik-isteği yönelimi: öğrenme koşullarında, etkinliğin duyurulan amacı ve içeriği ile gerekli hiçbir bağlantısı olmayabilen, kişilerarası ya da toplumsal bir anlam bulunduğu için etkinlikte yer alma,

3. Kişisel-amaç yönelimi: oldukça açık seçik kişisel amaçları gerçekleştirmek için eğitime katılma,

4. Topluma dönük-amaç yönelimi: belirli toplumsal ya da yerel topluma dönük amaçları gerçekleştirmek için eğitime katılma,

5. Etkinlik-ihtiyacı yönelimi: öğrenme koşullarında, etkinliğin duyurulan amaçları ile gerekli bir bağıntısı, çoğu kez hiçbir bağıntı olmayabilen içsel ya da içe-dönük (introspective) bir anlam bulunduğu için etkinlikte yer alma.

Görüldüğü gibi Sheffield, Houle'un amaca-dönük olma ve etkinliğe-dönük olma yönelimlerini, kendi içlerindeki anlamlı farklılıkları yansıtacak biçimde ayırtmıştır. Sheffield'in bulguları, ayrıca, katılma nedenlerinin birbiri içine geçmiş (grift) olduğunu ve hiçbir nedenler grubunun tek başına, bireyin halk eğitiminde yer almasını tümüyle açıklayamadığını göstermiştir.

Bir başka araştırma, Burgess'in, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki metropoliten bir bölgede yaptığı çalışmasıdır³³. Bu çalışmada Burgess, çok çeşitli bir halk eğitimi etkinlikleri alanında katılanların güdülenme yönelimlerini belirlemek amacıyla geliştirdiği “Eğitsel Katılma Nedenleri (REP)” ölçeğini kullanmış; yine faktör analitik teknikler ile elde ettiği 7 anlamlı yönelimi şöyle adlandırmıştır:

1. Bilme isteği: zihinsel ve kavrama yetilerini geliştirme isteği ve öğrenmeden, zihin egzersizinden zevk alma.

2. Kişisel bir amaca erişme isteği: bireyin, kişisel ihtiyaçlarını karşılama yeteneğini geliştirecek ve pratik bir yarar sağlayacak belirli bilgi ve becerileri kazanma isteği,

33 Burgess, P. “Reasons for Adult Participation in Group Educational Activities” *Adult Education*, 22, 1: 3-25, 1971.

3. Toplumsal bir amaca erişme isteği: topluma hizmet yeteneğini geliştirecek belirli bilgi ve becerileri öğrenme isteği,

4. Dini bir amaca erişme isteği: dini inançlarının gereğini daha iyi yerine getirebilme ve bundan iç huzur duyma,

5. Toplumsal bir etkinlik içinde yer alma isteği: öğrenme konusunun ne olduğu önemli olmaksızın, yalnızca başka insanlarla birlikte yapılan bir etkinlikten hoşlanma; ait olma, başkalarıyla olumlu bir ilişki içinde olma ve onlar tarafından kabul edilme isteği,

6. Kaçma isteği: hoşlanılmayan ya da bezginlik veren başka bir durum ya da etkinlikten uzaklaşma isteği,

7. Formel gereklilikleri yerine getirme isteği: bireyin yaşamında etkili olan ve onun üzerine değerler yükleyen başka kişilerin (işveren, yarıç, aile ve arkadaş çevresi, vb) beklentilerini ya da herhangi bir durum için gerekli önkoşulları karşılama isteği.

Güdülenme yönelimleri konusunda Boshier'in Yeni Zelanda ve Kanada'da yaptığı araştırmalar ve getirdiği kavramlar da, bu konuda yürütülen çalışmalara yeni bir ivme kazandırmıştır. Houle'un yetişkin öğrenci tiplerine ilişkin sınıflamasını daha da geliştirerek, bunun farklı bir kültürdeki geçerliliğini sınımayı amaçladığı ilk araştırmasında³⁴ Boshier; bu amaçla "Eğitsel Katılma Ölçeği (EPS)"ni geliştirmiştir. Bu aracı ilk kez Yeni Zelanda'da yaptığı bir araştırmada kullanan Boshier'in, faktör analizi ile belirlediği 14 temel yönelim şunlardır:

1. Toplumsal refah: daha iyi bir yurttaş olma, insan ilişkilerinde görüş kazanma, insanlığa hizmet ve yerel toplum çalışmasına katılma yeteneğini geliştirme,

2. Toplumsal ilişki: kişisel ilişki ve arkadaşlık ihtiyacını karşılama; grup etkinliğine katılma, aynı fikirleri ve ilgileri paylaşan insanlarla tanışma,

3. Başkaları tarafından yönlendirilen mesleki gelişme: yetkili birinin öğütlerini ya da beklentilerini yerine getirme, başkalarının öneri ya da yönlendirmesine uyma, formel önkoşulları karşılama, işverenin politikasına uyma,

4. Entelektüel eğlence: sıkıntıdan uzaklaşma, her günkü yaşamın getirdiği engellemeler ile baş etme, kendini bir "artık" olarak duyma-

34 Boshier, R.W. "Motivational Orientations of Adult Education Participants: A Factor Analytic Exploration of Houle's Typology" *Adult Education*, 21, 1: 3-26, 1971.

samaya son verme, ev ya da işin tekdüzeliği arasında soluk alma, sorumluluklardan uzak birkaç saat geçirme, yaşamına bir çeşni katma,

5. Kendince yönlendirilen mesleki gelişme: mesleğinde kendini geliştirme, işindeki yeterliğini artırma, daha üst bir konuma yükselme, rekabet etme, başkalarından geri kalmama,

6. Toplumsal uyum: içinde bulunduğu toplumsal çevrede geleneksel olan bir etkinliğe katılma, toplumsal konumunu geliştirme, eğitimini sürdüren "saygın" insanlar arasında yerini alma,

7. Eğitsel hazırlık: yakın bir gelecekte yapmayı tasarladığı birşey için hazırlanma, deniz aşırı bir yolculuk için hazırlanma, vb.

8. Bilişsel ilgi: yalnızca öğrenme aşkı ile bilgi arama, öğrenme merakını doyurma, öğrenmek için öğrenme,

9. Örgün eğitim eksikliğini giderme: önceki örgün eğitim eksikliğini kapatma, mesleğin entelektüel sınırlılığından kaçma, önceki eğitimine farklı bir boyut kazandırma,

10. Toplumsal paylaşma: eşi ya da yakın bir arkadaşı ile ortak bir ilgiyi paylaşma, eğitimini sürdüren saygın insanlarla birlikte olma,

11. Televizyondan nefret: televizyona bağımlılıktan kurtulma,

12. Toplumsal gelişme ve kaçış: mutsuz bir ilişkiden kaçma,

13. Başkalarıyla ilişkilerini kolaylaştırma: öğrenmeyi sürdüren insanlarla çevrilmiş olma gerçeğine yanıt verme, başkaları tarafından kabul edilme, toplumsal ilişkilerini geliştirme,

14. Eğitsel tamamlama: başka eğitim kurslarına yardımcı olacak bilgiler edinme, bir derece, diploma ya da belge kazanma.

Boshier, birbirini izleyen analitik teknikler yardımıyla, ilk aşamada saptadığı bu 14 güdülenme yönelimini üçüncü aşamada 4'e indirgemekte; daha sonra bunların da iki grup içinde sınıflandırılabilirliğini ve bu sınıflandırmada Maslow'un "yetersizlik" ve "gelişme" güdülenimi tanımlarını anımsatan bir yapı bulunduğunu ileri sürmektedir. Boshier, Maslow'un kullandığı bu iki terime karşılık olarak, "yaşam-şansı (*life-chance*)" ve "yaşam-alanı (*life-space*)" güdülenimi adını verdiği güdülenme yönelimlerinin iki tip halk eğitimi katılımcısını karakterize ettiği görüşündedir³⁵.

35 Boshier, R.W. "Motivational Orientations Re-Visited: Life Space Motives and the Educational Participation Scale." *Adult Education*, 27, 2: 89-115, 1977.

1. Yetersizlik kümesini oluşturan faktörlere yüksek puan verenler, yaşamlarındaki bir yetersizliğe ya da dengesizliğe çözüm arama ve yeni bir denge kurma güdülerıyla katılma davranışları göstermektedirler; öncelikle yaşamını sürdürme ve içinde buldukları yaşam-şanslarını geliştirme gereksinimi duyarlar; bu nedenle daha çok Maslow hiyerarşisindeki alt düzey gereksinimlerini doyurma amacıyla, kısa zamanda işe yarayacak bilgi, beceri ve davranışları edinme istegindedirler. Bu grup, Houle'un "amaca-dönük" öğrenci tipi tanımı ile de uyumaktadır.

2. Gelişme ya da yaşam-alanı güdülü yetişkinlerin halk eğitimine katılımı ise, kendini gerçekleştirme davranışının bir parçası ya da sürekli bir ifadesidir. Bunlar, alt düzey gereksinimlerini büyük ölçüde doymuştur ve halk eğitimine katılmaları asıl olarak yaşam-alanlarını genişletmek içindir.

Halk eğitimine katılma bakımından, "ekonomik yönelim" ve "kendini gerçekleştirme yönelimi" olmak üzere başlıca iki güdül yönelimin var olduğunu ileri süren Douglass ve Moss'un bulguları da, Boshier'in bu görüşlerini desteklemektedir. Douglass ve Moss'a göre:

"Düşük eğitilmiş yetişkinlerde katılma yönünde güdülenmeye neden olan bazı değişkenler ekonomik bir yönelimin ifadesidir; örneğin gelir, çalışma durumu ve çocuk sayısı. Öte yandan, yüksek eğitilmiş kişilerde katılmanın önde gelen belirleyicileri kendini gerçekleştirmeye doğru bir yönelimden kaynaklanıyor olabilir"³⁶.

Kanada'da yaptığı başka bir araştırmada³⁷ Boshier, katılma güdülerini ile yaş, daha önceki öğrenim düzeyi, katılınan programın konusu, meslek, doğum yeri, vb değişkenler arasındaki ilişkileri de araştırmıştır. Bu araştırmada elde edilen bulgular; daha genç yetişkinlerde çevrenin beklentilerine yanıt verme nedenleriyle, daha yaşlı yetişkinlerde ise bilişsel ilgi nedenleriyle kaydolma yönünde hafif bir eğilim bulunduğu; daha az öğrenimli ve daha düşük mesleki statülerdeki kişilerin mesleki gelişme nedenleriyle kaydolmaya daha çok eğilimli oldukları yolundadır.

Boshier'e göre; yaşam-şansı ve yaşam-alanı gereksinimlerinden kaynaklanan güdülenme derecesi; insanlar yaşlandıkça ve kültürlerine, toplumsal durumlarına uygun gelişme ödevlerini gerçekleştirdikçe değişmek-

36 Douglass, ve Moss, y.a.g.e. s. 257.

37 Boshier, R.W ve G. Rudell. "Education Participation Scala Factor Structure for Older Adults." *Adult Education*, 28, 3: 165-175. 1978.

tedir. Fakat, bu iki tip katılımcı arasındaki psikolojik farklılıklar, halk eğitimine kaydolma ve katılma kalıplarındaki sürekliliği bir ölçüde kestirme olanağı vermektedir³⁸.

Boshier'in, yaşam-şansı ve yaşam-alanı güdümlü davranışlar ile belirli katılma nedenleri arasındaki ilişki konusunda ileri sürdüğü görüşler, Haag tarafından yapılan bir başka araştırmada³⁹ çift yönlü ölçümlerle test edilmiştir. Yine Kanada'da Boshier'in ölçme aracını (EPS) uygulayarak elde ettiği "nörotisizm" ve "kendini gerçekleştirme" puanları arasındaki ilişkiyi araştıran Haag'ın bulguları, Boshier'in yukarıda özetlenen görüşlerini kanıtlamıştır: Katılma nedenleri ile büyük ölçüde Maslow'un yetersizlik ve gelişme güdülerine ilişkin tanımlarını anımsatan psikolojik durumlar arasında ilişkiler vardır. Bu araştırmada ayrıca, Houle ve Boshier'in, kısa solukta çözüm aranan bir yaşam sorunu ile ilgili ve amaca-dönük olan öğrenme gereksinmesinin, halk eğitimine katılma ile doyurulabileceği; bu durumda "denge" (homeostasis) yeniden kurulmuş olacağı için tekrar katılma yönünde güdülenmenin azalabileceği yolundaki görüşlerini de destekleyecek kanıtlar elde edilmiştir.

Güdülenme yönelimleri konusunda yapılan araştırmalar arasında önemli bir başkası, Morstain ve Smart'ın 1972 yılında, A.B.D.'de EPS'yi kullanarak yaptıkları araştırmadır⁴⁰. Bu araştırmada faktör analizi ile belirlenen 6 yönelim ise, araştırmacılar tarafından şöyle adlandırılmıştır:

1. Toplumsal ilişkiler: başka insanlarla ilişkilerini geliştirme ya da iletme; yeni arkadaşlar edinme; grup etkinliğine katılma; başkaları tarafından kabul edilme ve onlarla ortak bir ilgiyi paylaşma isteği,

2. Çevre beklentileri: bireyin, ilişkide bulunduğu toplumsal kurumlardan ya da bireylerden gelen istek ya da önerilere rıza göstermesi; formal önkoşulların halk eğitimine katılmayı gerekli kılması,

3. Toplumsal refah: başka insanların, yerel toplumun ya da insanlığın iyiliği yönünde hizmet için insancıl bir ilgi,

4. Mesleki gelişme: kendini mesleğinde yetkinleştirme ve daha yüksek konumlara ilerleme isteği,

5. Kaçış/Uyarım: tekdüze, sıkıcı ya da bireyi engelleyici olarak algılanan bir ortamdan "kaçma" isteği ve (ölçeğin bir maddesinde "ken-

38 Boshier, R.W. y.a.g.e. 1977.

39 Haag, U. "Psychological Foundations of Motive for Participation in Adult Education" Yayınlanmamış Master Tezi. Univ. of. British Columbia, 1976.

40 Morstain, B.R. ve J. Smart. "Reasons for Participation in Adult Education Courses: A Multivariate Analysis of Group Differences," *Adult Education* 24, 2: 83-98. 1974.

dimi bir ot olmaktan kurtarmak” biçiminde ifade edilmiş olduğu gibi zihinsel bir uyarıcıya duyulan gereksinim,

6. Bilişsel ilgi: öğrenmeyi yaşamın bütünleyici bir parçası olarak görme; temelde araştırma, soru sorma güdüsü.

Bu araştırmanın sonuçları, tüm grupta, EPS'nin mesleki gelişme, bilişsel ilgi ve daha az bir ölçüde toplumsal refah boyutlarına göreli olarak daha büyük önem verildiğini göstermektedir. Ancak, bir bütün olarak katılanların tümü için, en çok önem verilen mesleki gelişme ve bilişsel ilgi boyutları da içinde olmak üzere, tüm boyutlarda elde edilen ortalama puanların oldukça düşük olması; çoğu kişinin, tek tek ölçek maddeleri ve yönelimlerdeki önem oranlarını genelde azaltma eğilimine yol açan birleşik katılma güdülerine sahip olabileceğini düşündürmektedir.

Gerçekte, yetişkinlerin sürekli eğitim etkinliklerine hangi güdülerle katıldığını, hemen her kültürde ve eğitim ortamında yeterince ölçebilecek ve evrensel geçerliğe sahip bir ölçme aracının geliştirilebileceğini savunmak zordur. Kapsamları henüz bütün halk eğitimi etkinliklerini içermediği ve başka kültürlerde de denenmiş olmadığı için taşıdığı sınırlılıklara karşın; güdülenme yönelimleri araştırmaları, yine de, yetişkinlerin halk eğitimine katılma konusunda gösterdikleri nedenlerin temelinde bir yapının var olduğunu göstermektedir. Aynı araştırmalar, katılma nedenlerinin her zaman, yetişkinlerin yer aldığı eğitim etkinliklerinin görünürdeki amaçlarına ya da içeriğine bakılarak çıkarılamayacağını da kanıtlamıştır. Çünkü temeldeki güdüler tipik olarak birden çoktur ve çoğu kez açık ya da “mantıksal” değildir. Yetişkinlerin, halk eğitim programlarına, belli bir konu ya da beceriyi öğrenme amacı dışında, nedenli farklı amaçlar ve ihtiyaçlar ile katıldıkları konusunda aşağıda Darkenwald ve Merriam'dan aktarılan örnek ilginçtir:⁴¹

“... ekonomik nedenlerle liseyi terk etmeye zorlanmış genç bir anneyi düşünelim. O, bir akşam lisesi programına, öğrenmekten her zaman hoşlandığı için (bilişsel ilgi); daha iyi bir iş için yeterlik kazanmak amacıyla bir diploma elde etmek için (mesleki gelişme); ev işlerinin ve çocuk bakımının tekdüzeliği içinde bunalmış hissettiği için (kaçış/uyarım); ve yeni taşındığı yerel toplumda çok az arkadaşı olduğu için (toplumsal ilişkiler) kaydolabilir. Kendisi belki bu eyleminin altında yatan tüm güdülerin farkında değildir ya da çoğu yetişkin öğrencinininki gibi onun eğitimini sürdürme nedenleri de birden çok, birbiriyle ilişkili, yaşam rolleriyle yakından bağlantılı ve büyük ölçüde kişiseldir.”

41 Darkenwald, G.G. ve S.B. Merriam. y a.g.e. 1982. s. 136.

O halde halk eğitiminde, yetişkinlerin ilgi ve gereksinmelerine uygun programlar geliştirmekten söz ederken; bu uygunluğu sağlamada, programların içeriği ve öğretim süreçleri yanısıra, toplumsal ilişki ve kaçış gereksinimleri gibi yetişkinde güdülenmenin daha az görünür öğelerine karşı da duyarlı olmak gerekmektedir.

Türkiye'deki Araştırmalar

Çeşitli Batı ülkelerindeki halk eğitimi araştırmalarında, bu arada katılma ve katılanları konu alan araştırmalardaki gelişmenin, özellikle başlangıçta, bu ülkelerdeki üniversitelerin halk eğitimi programlarındaki ve lisansüstü tez çalışmalarındaki gelişmeyi izlediği görülmektedir. Türkiye'de halk eğitimi son çeyrek yüzyılda kurumlaşan ve yeni gelişen bir alandır, üniversitelerin halk eğitimi lisans ve lisans-üstü programlarına yer vermeleri ise çok daha yakın bir zamanda başlamıştır. Bu nedenle, ülkemizde genel olarak yetişkinlerin eğitimini ve özel olarak halk eğitiminde katılmayı konu alan araştırmaların da geçmişi çok yenidir ve henüz çok az sayıdadır.

Türkiye'de halk eğitimine katılanlarla ilgili olarak yapılan bu araştırmaların bir kısmı, yetişkinler için okuma-yazma çalışmalarını konu almıştır. Carpenter'ın, Türkiye'de yetişkin köylülerin okuma-yazma kurslarına katılma nedenlerini ve sonuçlarını incelediği doktora tez çalışması⁴² ile Atakan'ın, İstanbul Şişli-Gültepe yöresinde açılan okuma-yazma kurslarından terk ve başarısızlık nedenlerini araştırdığı; Akdoğan'ın, Ankara'da iki ilkokulda yürütülen okuma-yazma kurslarına katılanların özelliklerini ve kurslar ile ilgili görüş ve sorunlarını incelediği ve Yalçınkaya'nın, yine Ankara'nın gecekondu bölgelerindeki beş ilkokulda okuma-yazma kurslarına katılanların özelliklerini ve katılma nedenlerini incelediği, yüksek-lisans tez çalışmaları⁴³ bunlar arasındadır.

Carpenter'e göre, kurslara katılan yetişkin köylüler, kentle ilişkisi olan; köyü ve köylülüğü olumsuz olarak algılayan ve bu olumsuzluğu

42 "Carpenter Jr. H.F. "Adult Education and the Transformation of Rural Society in Turkey" yayınlanmamış Doktora Tezi, Stanford Üniversitesi, 1970.

43 Atakan, N. "An Experimental Survey of Attitudes in the Turkish Literacy Campaign," Yayınlanmamış Master Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, 1982.

Akdoğan, Y. "100. Yıl Okuma Yazma Çalışmalarının Değerlendirilmesi ve Ankara'da İki Ayrı Yerleşim Bölgesinde Yapılan Bir Ön Çalışma," Yayınlanmamış Master Tezi, Ankara Üniversitesi, 1982.

Yalçınkaya, N. "Ankara Gecekondu Bölgelerinde I. Kademe Okuma Yazma Kurslarına Katılan Kadın Kursiyerlerin Görüşleri," Yayınlanmamış Master Tezi, Ankara Üniversitesi, 1982.

değiştirmek isteyenlerdir. Atakan'ın bulgularına göre, kurslara katılanlar, genellikle evli, çalışmayan ve gelir düzeyi düşük olmayan kadınlardır. Katılanların demografik özellikleri ile kursu terk arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Ancak, ileri yaş grubunda olanlar ile daha önce bir halk eğitimi deneyimi olmayanlar arasında başarısızlık oranı daha yüksektir. Kursu terk, katılanların okuma-yazmaya duydukları gereksinme, kursla ilgili beklentileri; iradeleri ve öğretmenlerin algılanan özellikleri ile ilişkilidir. Akdoğan ve Yalçınkaya'nın bulguları ise, Ankara'da okuma-yazma kurslarına katılanların genellikle evli, çok çocuklu, çalışmayan, kursa kendi isteği ile katılan ve okur-yazar olmayı daha çok günlük gereksinmelerini gidermek için isteyen orta yaşlı kadınlar olduğunu göstermiştir.

Okuma-yazma kursları dışındaki diğer halk eğitimi kurs çalışmaları da birkaç araştırmaya konu olmuştur. Bunlardan, Tuğrul tarafından Ankara'nın merkez ilçelerindeki Halk Eğitimi Merkezlerinde yürütülen bir araştırmada⁴⁴, bu merkezlerde açılan kurslara katılanların özellikleri ve kursa katılma nedenleri incelenmiştir. Bu araştırmanın bulgularına göre, katılanların yüzde 79'u kadındır; yüzde 70'i 24 yaşın altındadır; öğrenim düzeyleri Ankara ili ve Türkiye ortalamasının üzerindedir; düşük gelirli olanlar yeni bir iş meslek öğrenmek; yüksek gelirli olanlar ise boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla kurslara katılmaktadır.

İstanbul'un Kadıköy Halk Eğitimi Merkezi'nde açılan meslek kurslarını bitirenler ile ilgili olarak yapılan bir başka araştırmaya⁴⁵ göre, yine, katılanların dörtte üçü 25 yaşın altındadır; bekârdır; en az on yıldır İstanbul'da oturmaktadır ve çoğunluğunun lise ya da yüksekokul düzeyinde bir öğrenimi vardır. Kursa katılma nedenleri, devam edilen kurslara göre değişmektedir: El Sanatları-Çiçek kurslarına katılmada boş zamanları değerlendirme; Trikotaj, Daktilografi, Muhasebe ve Elektrikçilik kurslarında ise genellikle bir meslek kazanma amacı önde gelmektedir.

Ağın tarafından yapılan bir araştırmada,⁴⁶ Ankara ilindeki bir Örgün Mesleki Eğitim Merkezi'ndeki programlara ilişkin olarak yetişkinlerin ve eğitimcilerin görüşleri saptanmıştır. Bu araştırmanın bulgu-

44 Tuğrul, Y. "Ankara Halk Eğitimi Merkezlerine Devam Eden Katılımcıların İstekleri ve Beklentileri." Yayınlanmamış rapor, Ankara: MEB. Yaygın Eğitim Entitüsü, 1982.

45 Malkoç, G. "Kadıköy Halk Eğitimi Merkezi Meslek Kurslarını İzleme Araştırması" Yayınlanmamış Master Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, 1983.

46 Ağın, A. "Yetişkinlerin Örgün Mesleki Eğitimi (Ankara Örneği)." Yayınlanmamış Master Tezi, Ankara Üniversitesi, 1985.

larına göre, örgün mesleki eğitim programlarına çoğunluğu ortaokul ya da lise mezunu ve bir işte çalışmakta olanlar devam etmektedir. Çalışanların yüzde 38'i memur, yüzde 33'ü teknik eleman ve yüzde 20'si işçidir. Katılma nedenleri, sırasıyla daha çok, bir meslek edinmek, alacağı bitirme belgesi ile işinde yükselmek ve ekonomik yönden güçlenmektir. Katılanların çoğu bu program ile öğretilenleri yararlı ve gerekli bulmakta; fakat kullanılan araç-gereçleri "orta" derecede yeterli görmektedir. Ortaokul ve lise mezunlarının aynı programda birlikte olmaları, matematik dersi dışında olumlu karşılanmaktadır. Programa kayıtlı olduğu halde devam edememe nedeni olarak en çok gösterilen engel, işyerinden izin almakta çekilen güçluktur.

Ankara ilinde açılan Mesleki Beceri Kazandırma kurslarına katılanların özellikleri de bir grup lisans öğrencisinin çalışmasına⁴⁷ konu olmuştur. Bu çalışmanın bulgularına göre, Mesleki Beceri Kazandırma kurslarına katılanların çoğu işsiz, bekâr ve kent doğumlu kadınlardır. Kursa katılmak için gösterilen nedenler sırasıyla, iş bulma (% 39), boş zamanlarını değerlendirme (% 28), mesleki gelişme (% 24) ve iş kurma (% 9) dir.

Yine Ankara'da, 9. Akşam Sanat Okulu ve Maltepe Halk Eğitimi Merkezi'ndeki bazı "sanayi eğitimi" kurslarına katılanlar arasından 100 kişi üzerinde yaptığı bir araştırmada⁴⁸ Vural, bu kurslara katılanların 60'ının erkek; 79'unun 25 yaşın altında; 82'sinin bekâr ve 54'ünün lise mezunu; 22'sinin halen öğrenci ve bunların da yarısından çoğunun yükseköğretim öğrencisi olduğunu ve 70'inin çalıştığını rapor etmiştir. Birden çok katılma nedenini işaretleyebilmelerine izin verilen kursiyerler tarafından, katılma nedeni olarak en çok "bir meslek sahibi olmak" (% 62), "bitirme belgesine duyulan ihtiyaç" (% 42), "pratik bilgi ve becerilerini arttırmak" (% 37) ve "daha kolay iş bulabilmek" (% 35) seçenekleri işaretlenmiştir.

Bu makalenin konusu ile ilgili bulguları yukarıda özetlenen, bu araştırmaların çoğu yüksek-lisans tez çalışmaları olup; herhangi bir anlamlılık testinin yapılmadığı, betimsel türde araştırmalardır.

47 Akkiraz, K. ve diğerleri, "Ankara Şehrinde Açılmış Olan Meslek ve Beceri Kurslarına Katılan Kursiyelerle İlgili Bir Araştırma," Yayınlanmamış Lisans Çalışması. Hacettepe Üniversitesi, 1987.

48 Vural, S. "Ankara Maltepe Halk Eğitimi Merkezinde Sanayi Eğitimi Kurslarına Devam Eden Yetişkinlerin Özellikleri ve Eğitim İhtiyaçları ile Kursları Algulamaları Üzerinde Bir Çalışma," Yayınlanmamış Master Tezi, Ankara Üniversitesi, 1986.

Yazarın, Ankara'daki Halk Eğitimi Merkezlerinde ve çevre mahallelerde açılan meslek ve beceri kurslarını örnekleyerek seçtiği 54 kursa devam eden 700 kişi üzerinde yaptığı bir araştırmada⁴⁹ ise; devam edilen kurslara göre katılanların kişisel ve aile sosyo-ekonomik durum özellikleri, katılmalarını güdüleyen etmenler, devam ettikleri kurs programına ilişkin görüşleri ve kurs sonrası için düşünceleri araştırılmış ve ilgili değişkenlere göre gruplar arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Bu araştırmanın bulgularına göre katılanların özellikleri, devam ettikleri kurslara göre anlamlı olarak değişmektedir. Ancak tüm grupta katılanların % 51'i 19 yaş ve altındadır ve katılma oranları yaş arttıkça düşmektedir. Dörtte üçü bekârdır. Öğrenim düzeyi; Daktilografi, Muhasebe ve özellikle M. Ressamlığı ile M. Proje ve İnşaat Ressamlığı kurslarında lise ve üzerine yükselmektedir. En düşük öğrenim düzeyi Trikotaj kurslarında bulunmuştur. Tüm kurslarda katılanların çoğunluğu, 10 yıldan uzun bir süredir Ankara'da yaşamaktadır. Ankara'ya gelmeden önce en çok yaşanan yerleşim birimi; El Sanatları-Çiçek, Elektronik, Muhasebe, M. Proje ve İ. Ressamlığı kurslarında kent, diğerlerinde köydür. Halen sürekli bir işi olan kursiyerler, en çok Elektronik, M. Ressamlığı, M. Proje ve İ. Ressamlığı kurslarında görülmektedir. Aile gelir düzeyi, yalnızca El Sanatları-Çiçek, Muhasebe, M. Proje ve İ. Ressamlığı kurslarında orta ve ortanın üstüne yükselmektedir.

Kursiyerlerce kursa katılmada önemli görülen nedenlerin çoğu, devam edilen kurslara göre anlamlı olarak değişmektedir. Bu durum, özellikle ekonomik amaç ya da güdülerle ilgili katılma nedenlerinde ortaya çıkmıştır. "Kendisinin ve ailesinin özel ihtiyaçlarını evde karşılayarak aile bütçesine katkıda bulunma isteği"; daha çok Trikotaj; Makina Nakışları; Biçki-Dikiş ve Elektronik kurslarına katılanlar için çok önemli bir katılma nedeni iken; "Kurs bitirme belgesinin ileride çalışılmak istenen iş için gerekli olması", özellikle Makina Ressamlığı; Elektrikçilik; Mimari Proje ile Daktilografi kurslarına katılanların büyük çoğunluğu için çok önemli bir katılma nedeni olarak görünmektedir. Çalışan kursiyerler arasında, özellikle Makina Ressamlığı kurslarına katılanlar için "halen çalışılan işte bilgi-beceri artırma isteği"; Mimari Proje ve İnşaat Ressamlığı kurslarına katılanlar için ise "yeni bir iş için hazırlanma isteği" çok önemli bir katılma nedeni olmuştur. Çalışmayan kursiyerler

49 Ayhan, S. "Halk Eğitiminde Katılma ve Ankara'daki Halk Eğitimi Merkezlerinde Açılan Kurslara Katılanların Demografik Özellikleri, Katılmalarını Güdüleyen Etmenler ve Programa İlişkin Görüşleri," Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 1988.

arasında, Elektronik, Elektrikçilik, Mimari Proje ve İnşaat Ressamlığı ile Daktilografi kurslarına katılanların büyük çoğunluğu, "Bir iş bulup çalışmak" için gerekli bilgi-becerileri edinmek amacıyla; Elektronik ve Trikotaj kurslarına katılanlar ise daha çok "evde çalışarak para kazanmak" amacıyla katılmışlardır.

Bu araştırma meslek ve beceri kurslarına katılanlarla sınırlandırılmış olmasına karşın; ekonomik amaçlar dışındaki bazı katılma nedenlerinin de bu kurslara katılımda çok önemli bir rol oynadığı görülmüştür. Örneğin; bir bütün olarak tüm grupta, "boş zaman değerlendirme", "yeni insanlarla tanışma ve arkadaş edinme", "günlük yaşama bir değişiklik katma" istekleri, ortalama değer (2.00) üzerinde önem taşıyan katılma nedenleridir.

Kursa katılma nedenleri cinsiyete, yaşa, medeni duruma ve öğrenim düzeyine göre de anlamlı farklılıklar göstermektedir. Örneğin; 19 yaş ve altındakilerin bu kurslara katılımda "boş zamanlarını değerlendirme", "yeni arkadaşlar edinme" ve "toplumsallaşma" istekleri ilk sıraları alırken; 20-29 yaş grubunda "kendisinin ve ailesinin bazı ihtiyaçlarını evde karşılayarak aile bütçesine katkıda bulunma" ve "ev dışında bir iş bulup çalışma" istekleri öne geçmektedir. 30 yaş üzerinde ise, "... bazı ihtiyaçlarını evde karşılayarak aile bütçesine katkıda bulunma" ve "yaşlılıkta oyalanabileceği bir uğraş edinme" istekleri ağır basmaktadır.

Katılanların büyük çoğunluğu, kurs boyunca mesleki konular dışındaki başka konularda da eğitim yapılmasını istemekte ve yarıdan çoğu uygulanmakta olan programları bu yönden yeterli bulmamaktadır. Yapılması istenen sosyal-kültürel eğitimin konusu, katılanların bazı kişisel özelliklerine göre değişmektedir.

Tüm grupta katılanların, katıldıkları grup-içi ilişkilerden (sınıf atmosferinden) genelde hoşnut oldukları görülmüştür. Ancak bu konudaki görüşlerden bazıları, katılanların yaşına ve öğrenim düzeyine göre değişmektedir.

Bütün kurslarda katılanların çoğunluğu, Halk Eğitimi Merkezi'nce kurs dışında düzenlenebilecek olan sosyal etkinliklere de katılma isteği göstermişlerdir. Ancak bunlardan bazıları, bu konuda aile, çevre ya da zaman ile ilgili engeller ileri sürmüştür.

Yine doktora tezi çalışması olarak Tekin tarafından yapılan bir araştırmada⁵⁰ ise, Ankara'daki bir akşam ortaokulu ve iki aksam Lisesine devam eden öğrencilerin bazı kişisel ve aile sosyo-ekonomik durum özellikleri, daha önce okuldan ayrılma nedenleri ve tekrar okula devam sırasında karşılaştıkları güçlükler konusundaki görüşleri incelenmiştir.

Araştırma tarihinde okulda bulunan 438 yetişkin öğrenciye anket verilerek gerçekleştirilen bu araştırmanın bulguları, örgün halk eğitimi programlarına katılanların çoğunlukla erkek (% 87) ve memur (% 81) olduğunu; tamamına yakınının (% 96) 37 yaş altında bulunduğunu; genellikle kırsal kökenli ve sosyo-ekonomik statüsü düşük ailelerden geldiğini göstermiştir.

Diğerleri ile birlikte bu araştırmaların bulguları, diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de, benzeri tarama araştırmalarının sürekli ve sistemli olarak yapılması gerektiğini ve bu çalışmaların yalnızca katılanları değil, katılma potansiyeli olan grupları da içerecek biçimde yapılmasına gereklilik bulunduğunu da ortaya koymaktadır.

50 Tekin, M. "Ankara İlinde Yetişkinleri Örgün Yetişkin Eğitimi Programlarına Katılmaya Güdüleyen Etmenler ve Yetişkinlerin Katılmada Karşılaştıkları Güçlükler," Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 1988.